FOLKTINGET

Mottagare: Riksdagens förvaltningsutskott

Ärende: RP 241/2020 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse

Hänvisning: Skriftligt yttrande inför förvaltningsutskottets möte 10.3.2021

SAKKUNNIGUTLÅTANDE

Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för möjligheten att lämna ett yttrande inför förvaltningsutskottets möte. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag tar Folktinget ställning till frågor som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter. Folktinget behandlar i detta yttrande särskilt frågor med anknytning till den föreslagna reformen av räddningsväsendet. Vad gäller förlaget till reform av social- och hälsovården hänvisar Folktinget till sina yttranden till riksdagens social- och hälsovårdsutskott (16.2.2021) och riksdagens grundlagsutskott (3.3.2021).

Inledning

Räddningsväsendets tjänster har en stor betydelse för tryggandet av invånarnas språkliga och övriga grundläggande rättigheter. Tillgången till räddningstjänster på svenska är emellertid inte tillräcklig i nuläget. Orsaken till detta är att det finns en uppenbar brist på heltidsanställda som kan svenska inom räddningsväsendet. Det här har lett till att situationen inom räddningsväsendet är mycket utmanande inom de tvåspråkiga områdena och landskapet Åland.

Enligt regeringens proposition kommer sju välfärdsområden att vara tvåspråkiga (Mellersta Österbotten, Österbotten, Egentliga Finland, Västra Nyland, Vanda-Kervo, Östra Nyland och Kymmenedalen) samt Helsingfors stad. Sex välfärdsområden och Helsingfors stad har finska som majoritetsspråk, medan majoritetens språk i Österbotten är svenska. Den svenskspråkiga befolkningen på inemot 290 000 personer bor i huvudsak inom dessa områden. Reformen omfattar inte landskapet Åland.

Folktinget önskar fästa förvaltningsutskottets uppmärksamhet vid vissa frågor, som har betydelse för tillgodoseendet av invånarnas språkliga rättigheter i praktiken.

Förverkligandet av språkliga rättigheter inom räddningsväsendet

Regeringens proposition lyfter fram betydelsen av att de språkliga rättigheterna tillgodoses i praktiken i räddningsväsendets tjänster. Flera undersökningar visar emellertid att tillgången till räddningstjänster på svenska i landet är otillräcklig. Enligt justitieministeriets forskningsrapport Språkbarometern 2004–2016 (52/2016) var svenskspråkiga svarande i mycket mindre utsträckning nöjda med räddningsväsendets tjänster än finskspråkiga (vitsordet 7,3 respektive 9,1). Också av statsrådets språkberättelse framgår att svenskspråkiga har upplevt brister i räddningsväsendets information och service på sitt eget språk (Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2013). Propositionen hänvisar till att behovet av räddningstjänster på det egna språket är särskilt påtagligt i nödsituationer.

Enligt propositionen är det väsentligt att tillräckligt många personer med kunskaper i svenska rekryteras till utbildningsprogrammen inom räddningsbranschen.

Folktinget anser att propositionen på ett förtjänstfullt sätt redogör för de brister som har framkommit i räddningsväsendets språkliga service. Utöver behovet av räddningstjänster på svenska i nödsituationer hänvisar Folktinget till att en av räddningsväsendets viktigaste uppgifter är att förebygga olyckor. Räddningsväsendets myndigheter ska handleda, ge råd och upplysa invånare samt andra aktörer om deras skyldigheter enligt räddningslagen. En förutsättning för detta är att ett tvåspråkigt räddningsverk i tillräcklig utsträckning har personal som kan sköta uppgifterna på enskilda invånares språk, finska eller svenska.

Tillgången till heltidsanställd personal som kan svenska är därför en nyckelfaktor för att de språkliga rättigheterna ska kunna tillgodoses inom räddningsväsendet. Bristen på svenskspråkig utbildning har emellertid resulterat i att det finns alltför få heltidsanställda som kan svenska, vilket försvårar tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna.

Folktinget redogör närmare för den aktuella utbildningssituationen i det följande.

Behovet av svenskspråkig utbildning av räddningspersonal

Staten sköter yrkesutbildningen inom räddningsväsendet i enlighet med lagen om Räddningsinstitutet (607/2006). Men även om Räddningsinstitutet i Kuopio har skyldighet att ordna undervisning också på svenska, så har räddningsmannautbildning på svenska ordnats endast två gånger under 2000-talet, senast år 2012. Bristen på yrkeskunnig heltidspersonal som kan svenska har lett till att situationen inom de tvåspråkiga räddningsverken och Åland är mycket utmanande i nuläget.

I förslaget anges också att det inom ramen för reformen är synnerligen viktigt att se till att det finns ett fungerande system med avtalsbrandkårer. Folktinget hänvisar till att bristen på svenskkunnig heltidspersonal inom räddningsväsendet har inverkat negativt även på möjligheterna att rekrytera utbildare till kurserna för avtalspersonal på svenska.

Folktinget understryker att en förutsättning för att behovet av yrkesutbildad heltidspersonal ska kunna tryggas är att räddningsmannautbildning på svenska ordnas regelbundet inom de tvåspråkiga områdena i landet. Detta bidrar samtidigt till att underlätta tillgången till utbildad heltidspersonal överlag, vilket utgör en central utmaning för räddningsväsendet framöver.

Folktinget föreslår att förvaltningsutskottet skriver in i sitt utlåtande att behovet av regelbunden räddningsmannautbildning på svenska bör få en snar lösning med utgångspunkt i att utbildningen ordnas på permanent basis inom de tvåspråkiga områdena i landet.

Områdesindelningen

Regeringen föreslår att 21 välfärdsområden och Helsingfors stad ansvarar för ordnandet av social- och hälsovården samt räddningsväsendet. Denna indelning baseras på den nuvarande landskapsindelningen, förutom landskapet Nyland som delas in i fyra välfärdsområden utöver Helsingfors stad.

Folktinget ser det som viktigt att den nya områdesindelningen i Nyland granskas med avseende på förverkligandet av språkliga rättigheter.

När förvaltningen organiseras ska man enligt 122 § i grundlagen eftersträva en indelning i sinsemellan förenliga områden, så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder. Den språkliga jämlikheten är med avseende på 17 § 2 mom. i grundlagen absolut bindande.

Riksdagens grundlagsutskott har i sin tolkningspraxis konstaterat att skyldigheten att trygga de grundläggande rättigheterna förutsätter att man väljer den områdesindelning som bäst tillgodoser de grundläggande språkliga rättigheterna, om det finns alternativa områdesindelningar (bl.a. GrUU 21/2009 rd och GrUU 67/2014 rd). Utskottet har också konstaterat att det är svårt att tillgodose den språkliga minoritetens faktiska möjligheter att få tillgång till tjänster på samma grunder som den språkliga majoriteten i en situation där den språkliga minoriteten blir mycket liten (GrUU 21/2009 rd).

Indelningen av välfärdsområden i Nyland kan vara problematisk i fråga om det föreslagna välfärdsområdet Vanda-Kervo, där andelen svenskspråkiga invånare är endast 2,2 procent av områdets befolkning.

Med hänvisning till områdesindelningen i Nyland önskar Folktinget att förvaltnings-utskottet i sitt utlåtande fäster särskild uppmärksamhet vid Vanda-Kervos svenskspråkiga befolknings faktiska möjligheter att få service på sitt eget språk.

Demokrati

Säkerställandet av språkliga rättigheter är en förutsättning för att enskilda personers demokratiska rättigheter ska kunna tillgodoses. De språkliga rättigheterna ska tryggas i samband med att finsk- och svenskspråkiga medborgare använder sin rösträtt i statliga val och folkomröstningar. De språkliga rättigheterna omfattar också rätten till inflytande, exempelvis enskilda personers möjligheter att påverka beslut som rör dem själva och deras livsmiljö.

Välfärdsområdenas fullmäktige har det övergripande ansvaret för att säkerställa invånarnas språkliga rättigheter inom verksamhetsområdet. För att främja den språkliga minoritetens möjligheter att påverka beslutsfattandet kommer det enligt den föreslagna 33 § i lagen om välfärdsområden att inrättas en nationalspråksnämnd inom varje tvåspråkigt välfärdsområde.

Nämnden ska ha till uppgift att bedöma den språkliga minoritetens tillgång till och behov av tjänster samt tjänsternas kvalitet samt lägga fram förslag för välfärdsstyrelsen. Det föreslås att nationalspråksnämndens ordförande har rätt att närvara och yttra sig vid välfärdsstyrelsens möten.

Folktinget understöder den föreslagna bestämmelsen om nationalspråksnämnden och anser att den är välmotiverad. För att nämnden ska kunna fullfölja sina ambitiösa uppgifter är det emellertid viktigt att den har insyn i välfärdsområdets verksamhet, reella möjligheter att påverka beslutsfattandet och tillräckliga personresurser. Dessa åtgärder är också en förutsättning för att den språkliga minoriteten ska ha faktiska möjligheter att utöva sina demokratiska rättigheter inom tvåspråkiga välfärdsområden.

Folktinget föreslår att förvaltningsutskottet i sitt utlåtande understryker det viktiga i att nationalspråksnämnden har reella verksamhetsförutsättningar och tillräckliga resurser, så att den språkliga minoriteten har faktiska möjligheter att utöva sina demokratiska rättigheter inom de tvåspråkiga välfärdsområdena.

Styrdokumenten ska stödja förverkligandet av språkliga rättigheter

Enligt den föreslagna 6 § i lagen om ordnande av räddningsväsendet besluter välfärdsområdets fullmäktige om räddningsväsendets servicenivå. Beslutet om servicenivån ska innehålla alla tjänster som ingår i organiseringen av välfärdsområdets räddningsväsende.

Folktinget hänvisar till att fullmäktiges beslut om räddningsväsendets servicenivå är ett viktigt styrdokument för verksamheten. Det är därför befogat att specialmotiveringen till 6 § kompletteras med räddningsväsendets skyldighet att säkerställa språkliga rättigheter inom tvåspråkiga välfärdsområden. Därtill är det viktigt att förverkligandet av de språkliga rättigheterna preciseras närmare i fullmäktiges beslut om servicenivån, till exempel i form av ett språkprogram.

Som exempel på detta kan nämnas att Egentliga Finlands räddningsverk antog ett språkprogram våren 2018 för att konkretisera hur man skulle uppnå de mål som ingick i räddningsverkets strategi och servicenivåbeslut. Folktinget hänvisar till att språkprogrammet är ett exempel på god praxis, som kunde användas som modell för språkprogram också för välfärdsområdenas räddningsväsende.

Det är också av central betydelse att det finns tydliga mål och riktlinjer för säkerställandet av språkliga rättigheter i övriga styrdokument för räddningsväsendet och i den uppföljning och bedömning som hör till välfärdsområdets lagstadgade verksamhet. Vidare är det väsentligt att välfärdsområdets egenkontroll används som redskap för att utveckla räddningsväsendets beredskap att tillhandahålla service på finska och svenska.

Folktinget föreslår att förvaltningsutskottet skriver in i sitt utlåtande att specialmotiveringen till 6 § bör kompletteras med räddningsväsendets skyldighet att säkerställa språkliga rättigheter inom tvåspråkiga välfärdsområden. Det är därtill väsentligt att förverkligandet av de språkliga rättigheterna preciseras närmare i fullmäktiges beslut om servicenivån, till exempel i form av ett språkprogram.

Förverkligandet av språkliga rättigheter förutsätter tillräcklig finansiering

Enligt specialmotiveringen till den föreslagna 8 § 2 mom. 6 punkten i lagen om ordnande av räddningsväsendet är en ökning av kostnadseffektiviteten nödvändig. Syftet med detta är att man ska kunna dämpa ökningen av kostnaderna inom räddningsväsendet, som finansieras med offentliga medel.

Folktinget konstaterar att räddningsväsendet inom tvåspråkiga välfärdsområden har skyldighet att erbjuda invånarna tjänster på finska och svenska enligt lika grunder och hänvisar till ett ställningstagande av grundlagsexperten, professor Kaarlo Tuori. Tuori har särskilt framhållit att man inte kan motivera en begränsning av skyldigheten att säkerställa lagstadgade språkliga rättigheter med ekonomiska synpunkter (utlåtande till Folktinget 13.2.2013).

Folktinget föreslår att förvaltningsutskottet i sitt utlåtande fäster särskild uppmärksamhet vid det faktiska förverkligandet av de språkliga rättigheterna och understryker vikten av tillräckliga resurser för att de tvåspråkiga välfärdsområdena ska ha möjlighet att förverkliga de språkliga rättigheterna i praktiken.

Helsingfors den 9 mars 2021

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Sandra Bergqvist
folktingsordförande

Christina Gestrin
folktingssekreterare

Mats Brandt
ordförande
Folktingets förvaltningsutskott

Kristina Beijar
sakkunnig
i förvaltningsärenden